Kardaberaz

"EUZKEREAK BURUA JASOTZA NAI DU JAUNGOIKOAK"

Ama Euzkerak, urtetzuba izanarren, bearoko bizi-indarra darua bere barruan. Loreko zarrak bein-betiko jaunti dauz. Jaunzi barriagaz apaindu dabe bere semiak! Soña zarra badauke, gogo barria ta gaztia darua soin zar orren azpitan.

Loreko barriz jantzitako alabatxuari ama batek begiratu oi-deutsen begirunez, begira ari-da Ama Euzkera be bere ederti-baratzearentz. Bere semerik kutunen eta zintzuenak ekiñan-ekiñez ta jardunan-jardunez, ornitu ta atondu daben ederti-baratz ederrari begira.

Mueta guztijetako baratzak dakuz, txiki-
-ak batzu, andijak eta joritsutak beste-batzu,
-zar-zemel ioanünik bape ezia agiri. Geze-
nak oran; bat-edo beste bere adar oritzuben
artean igali eder-sorijak txirikilikka daukazela.

Zorijonian Euzkera Amak bere malkuekaz
busti euzan zugaztxu aren sustrai-eoañijak udako
legorte zatarretan. Abertzar-eguzki-galdiari bi-
kaldu eie ta oaltuzo zorion eunbasemian, bracu
poz-malkutak darios. Ain ederra ta ikusgarria
eginda dago bere aberti-baratzá!

. . . . .

Baña... gaur negar dagi... Atsekabez
betia datza. Buruakuba akera auza, ule-
txisma nasteak bekokijan bera ta bere eder-
bijak malkoz bustijak! Mendi-didarrekin arlaban
ezotuta eguzkiagaz bosz-boiz be ez, aren
begijak baño distiratsu bagiuba. Ezta agiri len
añako ornidu ta betia bere baratza. Irudiren
bat ez-ete? Ez. Tokijan-tokijan oinetsunak

dakez. Erdian tantai aundi biren ganera oraintxu ekusan sugak-oritsu-gorijak eta igali gorri-edorez beteak, estakez. ! Mietzume-zabal-lur gorija aun ordez. Galtzu etai larija be ez goriaguba. Baña. ! lurgoria diñudi baño esta lurgori utza. Oraintxu mota-malu-rijak eltitzaketan letz, txistuliska ekusan igali gorijak dira. Ez larritu Ama; zure malkubak estira alperik galdu. galduko be ez. Jainkua-k bere donokiko baratzera eruan deutzuzan semien antzekubak izan gura dogu gu be. Euren lorotzak jarraitu gura doguz ta:
Erenderi, Elzo, Zubigar... oraintxu, Lizardi ta Loramendi gaur, guztijok Jaunak eruban dauz.
. . . . . .
Juan diranon lorotzak; oinkadak jarraituta Ama Euskera aldatuko dogu; biotz-biotzetik maitatuta bere zotiñak baretuko doguz. ta beran gogotik ikasi ta zabaldu ba-dagigu, bere barataeko mietzunak orniduko doguz.

Arpegijan lotsarik eta zure bijotzian matasun-txinpartik bai al-dozu? Bai-ete? Aurrera. Ienakuban Lizardi'tzaz zerbait esan gebau; gaur Loramendi'tzaz mintzatuko nazatzu.

. . . .

Arana'tar Jon.

1907.ko Ibeltzaren 27'an Aretxabaletako Bedoña auzunian jayo zan, Lekaidetxian Bedoña'tar Jokin eta euzko-olerti Edestian Loramendi deituko jakon, Arana'tar Jon. Lusiñak bere gurasu bat. Onen ondubaw izaun eban artian, beste baserijetako mutil txuben aukera bizi-izan zan. Noxiren Don Fermin, auzuneko jaupariaren ikastolara joaten zan. Eguberdi-aurre baten lekaide bizar-luze batek atadian eupada. Mutil bila ebilan. Mendibitsu'n be ba-zan mutil koskor bat, aurkin joan-gura ebana. Jontxu zan aipatu doguna. Bizar-luzekin joan zan. Agur. Mutil buru-argikuba ta azkaŕa zan. Laster ikasi eban erderaz. Erdera ikasi eban ezkero

jaramonik ez eutson egin euskerari. Aita
gaztean barrutan euskera aztu egin jakon. Bere
ikastegitxa oatu ebanian oldartsu asi zan eus-
kera ikasten. Beste euskotar askok be au
aingeru ba lebe. Ekiña ekiñez ikasi eban
bai be euskera. 1924'ko urtean asi zan ida-
tziñan "Zeruko Argia"ra" idatziñ eusan
bere idazkiak gero euzkeraz zertait.

Garila'ren 24'an il zan Donostia'n Lekuona-
tar Eokin. Gaupean egin ziran eban asmoetan
il ze.

Zerura nijoa. Zerutik lagunduko dizuet zuei,
euskerari, aberriari... guztioi, ihoiz ez il adiau
eunbarrian oe albuan ekusanei.

Bere aitari begirakatuaz "Amatxori ez dezala
negarrik egin; ni zoriontsua izango naiz.
Zerura nijoalako" esateko agindu eutsan.

Ba Lekaizunela'ri Ama Mariak ik-
egin nekiñik gabe. Juan akez au be. Biar bete
bigarren emoteko omeliñi. "Bizitza ariña, luzak

landu ta zaindu biziko [illegible] baratza [illegible]
a bein eta [illegible] barik il da."

Olerkari [illegible] baten [illegible] edo norbaitin
[illegible] dakian Lorramendi! [illegible] eko [illegible]
olerkari guztijak [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] euzko-[illegible] [illegible]. [illegible] euzko-[illegible]
[illegible] erkoi'ak; eta [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] izanet, [illegible] di. [illegible] [illegible]
[illegible] aburkaia! [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dazkeguz [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ta [illegible] [illegible] barik [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ta euskeraŕako [illegible]-[illegible] [illegible]
[illegible] daoiz. [illegible] [illegible] eztauka [illegible].
[illegible] aitzan daukogu Lorramendi.
1929'xn daoerkian [illegible] olerkari [illegible] [illegible]
itzuli eban euskerara "Stabat Mater" [illegible]
[illegible] dira [illegible]-[illegible] [illegible] olerkiak [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] be. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] be [illegible]
ta [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]-[illegible]
[illegible]'ak. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].
"[illegible] [illegible] [illegible]", "[illegible]" [illegible]

be argitaldu dira "Axular" [illegible], "[illegible]"
eta "Intxekia". Ederrak dira [illegible], [illegible]
[illegible] antziñak [illegible]. [illegible] Goraxuk
[illegible] ere dira [illegible] argitaldu [illegible]: "[illegible]"
[illegible] aurri [illegible] "[illegible]". [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] dan [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]", [illegible] [illegible]
[illegible] "la [illegible].
[illegible] Aramendi'ren [illegible] [illegible]
[illegible] "Iñaki-otxoa" [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]! [illegible]
1932'an [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].
"[illegible]" "Iñaki-otxoa" [illegible] da Aramendi'ren
[illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] da [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible],
[illegible] [illegible] olerkiak.

Baiunka-lejoan. Bere bainko matasun-zotiñak dagerri olerki onetan. Bere biok-galdeko gainko-matasunak sortutako abestia da. Bere gogoaren intziriyak darakuzguz, Asis'tar Deunaren aduña danjola, diño Aitzol Jaunak. Gogayak sakonak, irudi-apoñak ederagubak. Irudimena, biyoka ta gogayak bardintutzamar darabiltz. Bestietan baño bardintzuago beintzat. Irudimena ta biyoka gogayak baño nasayago; Ain zala da izan be iñok bardintzu ibiltia!

Batzubetan beintzat irudi-urijol-zalopantsu orek gogayak ito ez-bada be, ilundu ba-dagijela deritzot nik. Lenguan atatu gebañar zerikuni gitxi dau onek. Norbatek Jauregi-tar Koldolika gaz ete daben esan dau! Esta izan-ezin leikiena. Bijok baiuti batekuak dira ta. Baña origatik ezin esan geinke Jauregi izan dabela Loramendi'k zuzendari ta irakasle. Alperik nekatuko gera euskoolerkarijen artian iñor irakasle edo zuzendaria aurkitu gura ba-dogu.

Gabriel y Galan, Salamanka'r olerkari ospetsua ez ete-da? Bayetz diño Aitzol Jaunak.

"Miren Ederra, Miren Garbia
Gure iskuntzaren Ama-Eztia;
Zaus onik gabe
Euskera gorde
Ziur zurekin iraun dezake,
Eman naiolzu, eman bizia"

Giz-arazuak

Gaur gaiantzi aurriko aurrepean dakuzgu gizartea. Batetik aurrez-aurre lateria, bestetik sendi edo familia. Batak bateri, bestiak bestiari dagokiola aur-irakasbidea. Ora biak aurrez-aurré.

Jutsi asko eman oi dira aurri onekaz. Ona emen gurea. Lemen aldietan gizonak sendirik ez zuala esagutzen dasaguek askok. Arunts-munaska beti bere gisara. Berekat ez ei zegon ez legerik ez agintaririk. Eta lateririk ere. Jabetasunik ere ez.
Aldiaz gero gauza gustiak onako, gizonak izan zituan bere aurerakuntzak. Ala, gerora gizon ba-

tzuen menpean jari ta zortu zan jabeṙia.
Morgan'ek dionez alkartasun gabe bizi zan gizona. Alkartzen ari zaneko gauza da sendi edo famili. Morgan'ek esanai jarraitur, jabeṙia sendia baño lenagokua degu. Au dala bide, jabeṙiari dagozkion dun irakaspidea. Sendiak beren bearari bazen sortu zaim gauz-jabetasuna, gaitik bera datorkigu. Jabetasuna jabeṙiak inolaz ere ontzat ezin daraken gauza bai da.
Guk berriz, gaurko arkamakizunen berri degunok ez dasagu oṙela. Eriosa da zergatirik aitatu gabe bala-bala jardutzea. Baña lanean zentzu-gabekuei uzten diogu. Gu agintzai jarraitur egiaren sustrai bila bagendu gaitezan gai
Zur-garaian (edad de madera), gizona sendia erakuz bizi zan. Jabeṙirik etzuan ezagutzen. Au ikaskizunetan zerbait dan gauziaz ontzat damagu. Jabeṙia geroago agertzen da.
Oṙela jabeṙia baño sendia lenagokoa dala argi dakuzagu. Askok esetz ezan aren lenen-garaietan ba-zan gauz-jabetasuna.
Ekin ariari. Sendia jabeṙia baño lenagokoa degu.

Ola izaki ta zergatik jaberia zendi gañetik?
Bidegabekeri bat dirudi. Au ontzat eman dutenak,
euren gaizto-maria usekiaren dabiltzan [illegible]
gaiduk dituzk bakarrik. Jaberiani bakar-bakarrik
dagokiola iraupidea darageute. Ere ortan, ez-
dak. nai dituzte izakaskontzak zabaltzeko zail
urkia. ¡Beris eu irongo dituzu gizon jaunati-
ko-gabe ta nabasiak! Bai nazkitik [illegible] ez-
bide [illegible] [illegible] bide orek. Utzen bertatik.
Utzen gul zoritik.

Bañan ortarako jaberia [illegible] [illegible] [illegible] ez
al da? Nundik sortua dezu jaberia? Jaberia
zer-besterik gizon-alkartuak sortutako gauza
baizik?
Gure aurrekoak diotenez gaur jabetasuna arazle
[illegible] [illegible] zenduken [illegible] legez. Jabetasuna
zendiak jaberiagandik aldentzean asmatutako
gauza. Bide ori [illegible], jaberiani aurria eman
da. zendiak jabetasuna sortzeko eskubiderik
ez duala darageute. Beraz lenen-garaietan be-
zela, legi jaberi-bian zendia.
Baña, ez. [illegible] gizon alde bati gure buruz lenen
garaietan etzan zendi gain jaberirik. Jaberia gi-
alkartasunak sortua. Gizona berritsua izaki bat.
Orduan ere bai.

bakarik
Bizitari aurpegi eman nai ta esin ezkero, alkartu ta, lateria sortu gizonak. Ea ala ere lateria sendia baño lenagokua? Lateria sendian gain? Beraz jabetasuna bidezkoa da. Txirotasun ta aberastasunen erdikoa. Ez beartsu ta langileen izendiz bizitzeko eskubidea. Aberatsak eta beartsuak nun-nai eta noiz-nai didoroke gez. Aberatsak eta beartsuak beti izan dituegu ludian. Betor lenbailen ondasun-banaketa! Gaurkoz guztiak berdintzubak. Bigar, lateriaren gain dagozke guztia. Lateria izango da "aberatsa" Ekia "beartsua". Naspil guztietan gorez ilkeen dauden beartsu-talde oiek izango dira beti buru. Ezum artean zenbait eta banaketa gutxiago, ludian ainbat eta naspil geiago. Ainbat lizunkeri ugariago. Ainbat giza-tea aulago.
Apaiz-gai maitea, zuretzat azken itzook. Naitebimez lagundu langile ta beartsuai, esker txarra ba-dizute ere. Euzko-langilea laguntza eske dator-kizu. Ez uka. Agertu zure kistar-maitasuna. Iratzarazi gogo oros Kistoren goizparzia. Zorionekoa dabilen langile ta beartsuak kistogan iidonkotela zorionak!

EUSKO JOLASAK

Berun oitunen ikurgia. Jolasak ta ditxo oiturak ondo azaltzen dute herriaren gogoa. Erbesteetan au-ziak ariturik agiditzen dira Eusko-Jolasak ikuste-an, eta zindo, ikusgarri ta ondo azia arkitzen ditu-dia. Sartu liteke edozein euskaltegian inorren ildurik ga-be ondo entzuna izango da-ta. Jorak diranez eus-kalduna zenbat eta zentzuzko teile ... naiten dan zenbat aizatuko, Lerizakorian ta garbiago inau-ten du. Errioja ta Araba aldeko ta Gipuzkoakoak eta mendiko euskotarrak esteraiñ aundia dute.

Semiñoi idatzi zun lateko ondo zenbatzen du eusko ikurgia: "Eusko dantzaria ez da ... ...; aldez ... da"

Le Play idatzlari ospetsuak idazten du: "Euzko jolas askotan maiz aundikiak, naiz beartsuak nastituak dira. Jolas oyetan matxinadarik ez da izaten; ¡bin oarkoiak dira!"

Jolasak.

Jolasak argiro azaltzen digute bakoitzaren barrena. Euzko jolasak iñoiz asko, bizkortasun ta antziaundiak eskatzen dituzte. Voltaire'k dio: "Euzkotarrak Pirene-mendiko oskaitzetan ikotzen ta dantzatzen dute" Bolleau prantzez-abade ospetsuak idazten euan 1659'gn urtean euzkotarratzaz: "Euskalerrian umeak gurasoa ta iñuderen izenak jakin ez arren, dantzatzen badaki".

Euzko jolas oargarrienak auek dira: aizkora-jokua. Iria guztiz pozez egoten da aizkora-jokua ikusten. Askotan zututzen dira ataka burruka bizia ikusteán. Danok dakizute nola diran arri-tei ta idi jokuak. Ospetsu jokua beste "Kalitxa" da. Ingeleraren "Golf"en antzekoa. Jolas auek galtzen ari dira!

Baiñan Euskal-erriko jolas bereziena pelota da. Euzkotar danak jokatzen dute pelotan. Beste lurraldeak ere ezagutzen dutela dirudi jolas ori, baiñan ez Euskalerrian bezela. Ageri, zare ta batez ere eskuz jokatzen da. Antziñan luzeroan esku-larru motzakin jokatzen da.

1800 inguruan eskualdea luzea araldu zan; garai-
artan suimezko saskiak ere. Reclus, luzel oztilari oske-
tuak euzko pilotaz aiituta idazten zuan: "Euzko
mendi tarrak arigarriro pilotan jokatzen ta-dute ere,
gerkariak bezelako gira-imdi ederik ez dute; euren ga-
raile abestiak beste lateietan ez dira entzungo. baña
bere jolasak gerkartarenak bezin arigarriak dira"
Pelotari ospetsuak izan dira. Orain dala urte batzuk,
pelotariak jokua asi baino len zin egiten zuten alka-
ten ondora jokatuko zutela.

Dantzak.- Euzko dantzak ikusten dituztenean guziak
aiituta gelditzen dira. Dantza batzuetan gizonak ba-
karik zantzen dira, besteetan emakumeak ere bai, ba-
ñan emakumeai ain begiratzen aundia diote, zapi
zuri baten bitartez ikutu leyoke bakarik. Apaizak
ere begira egoten dira, ¡Ain garbiak dira!
Josu-ladun gazo batek esan zion Iñaki Deunari:
"Gauz bat bakarik eskatzen dizut: emen Bizkayan
oidan bezela dantzatu ta abesteko, poz aundia eman-
go didazu ta."
Euzko dantzak ora askotakoak dira. Gai onetaz ederkiena
Iztueta'tar Jon Iñakik idatzi du. Bere Gipuzkoako
dantzak" liburuan idatzian ogei ta amabost eratako
dantzak ederten dizkigu. Jobelmos idazlanak ere
asko goraltzen ditu euzko dantzak. Dantzariak gure
endaren jakintza irasartzen digu. Aleguindu ta
olako jolas garbiak zabaltzen.

KARTOLO PEŘOKEN

Ipuiña

I

Juan Kartolo gerian zan. Beriotzea'ar bakarkin-
zabian ere.. Kartolo Peroken arrain saltzaria ekarren
dabela aurreka dator ta ora mun. Patxi [illegible]
ear aurkitzen dau.

- Kaixo, Kartolo, ori dok zarpaua! Nora ua?
- Zaurrekoa maxerik Patxi!
- Zer dok?
- Gaur goizaldean arrañok saltzen Markiñan izan
dok eta ezer ez eztu saldu. [illegible]-albertako txerria [illegible] juat.
- Ori dok aurkiori?
- Ez, [illegible] [illegible]... [illegible] [illegible] dok eta [illegible] ta
[illegible] [illegible] ta [illegible]... [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] juat

Gaur, Bartolo Deuna, neure eguna dala orduitxe gogoratu jatak; eta Pantxoberra arin jutia be nai nejuan, baña ogei iroiren gaitik ezki ez nebala gizentzeko ta lanpatara jun nok. Zain-egimian be neu sartuta batera janpa asi dok! Eta ¡neure poza izan alade janpa ecatan aldaran ikusi dotasanian... ¡Batek ogei iroiretan egiten jokoma inok jasorian ez egingo jack. neure kolkorako ezan nejuan eta oin amariak doaz eta amaiketako etxera elduko nok.

Atien orduan. Ta jasi nok, lenen urteteko asmoz eta poz-pozik neure Bartolo Deunari otoitz egiten asi nok

. . . .

Eta ... ¡ezekontxolis! ez doak iru iroiren igaro eta ez doak ta inurak jesarteen... ! ¡Makorik! ¡Arin nekatu dosak ezan nejuan neu kolkorako. Gero altran dosak eta etxin arinbatean eta jasi ostera be. ¡Egundo olakorik etxeat ikusi! ¡Jaso datamugaz ondio arritute natzagok! Eta.. Patxi, oin ze ordu dok?

— Oin amaikak eta erdiak.

— Ez tok izango egia?

— Bai

— Bai... ! Jausi dok aurre. Amaiketako etorim egon

biar da oin amaikak eta erdiak eta lokartu bez
ondio. Lokartzeko amesetan jagok nire etxea. Patxi,
nik etxakiat emon zelako abadiak dauko zuezan.
guzurak beintzat ori esiñian jauna amaitutu
jok ta emon iñok ondo ta erdian ... ta ... pin
oin eztok etxera jutzeko asmoa ta emon dauskokan
ariñakin Bertoni baskaldu biarko juat.

— Ik ta Bartolo, gure Ibarrako iaiak ba-doak
eta aintzakotan sermoia jagok, entzun dozu...
... dauskuazen, juango aizela ezta juan ez-tok?

— Bai ... Gure ... eguna izan ta juan oi

— Bakarr. Bartolo, bakiñat ... esin dot ... ta
ikusi arte.

VI

Arakoldeko intxetan Sebastian'en sermoia asi da.
Baña gure Bartolo iñon ez-ta agiri. nun ete-da?
¡A! Ona dator bere ... arinka ta izerdiz
jeteik. Eldu da. Elizako atien onduan ekaria
itxita ... sartu da. Sermolaria ...
ordu-erdi bat da ta ona ... aogoz Bartolo
Bernauen goresgia egiten: ¡A Deun Bartolo-Bartolo.
non ete zabiltz ... abian ... asturik ...
teko...? Ta... gabonetiko aumitzen atera! Bartolo ...
ker bat-batera elizan sartu da ta ... itxuraikuan

..rrituta ta konkortuta zer esan eztaki ala diño-
tso: "Jauna, Markina'n adaiñak saltzen isan naiz
ta etxera ointxe noia.

Askatasuna

Itz ederra ainitzentzat. Beren gaiztakeriak
estaltzeko nai beselako eskuartea gizon maltzu-
rentzat. Itz au dala bide gizadi erdia gaizta-
keriz bete da. Aske da gizona, baña ezkerera jotzea
du bere askatasun erakus bidea; ez da aske ber-
tela. Itz oren jarrai, amaika gizasemek utzi du
bere griña gaiztoai jarraitzi. Kristo'ren uskurtza.
Kristo'ren aurka ezik ez da askatasunik. Ikas-
toletatik gurutzeak kendu, Jaunaren izena ezti-
koretu, Josulaguntzak sakabanatu, Eleiz Ama Ben-
tzaren ondasunak kentu, eta gezia askatasunen izenean.
Guk geurok ere askatasuna nai degu, aske-zaleak
gera, ala dakerkigu. Eta zer da ainbestek aoz-ao
darabilkigun itz au? Itz au erabilki, zer diogu
gure buruari gure baitan? Itz ori erabilki, zer
diotan jakiteke mintzo dira geienak. Itz utsa bat
besterik ez bai litzan erabilki. Askotan ori diogu:
¡Gora askatasuna! eta zer diogun noiz gogartu ote-degu?

Bein ere ausmatu ote-degu? Labur bederik zer edo zer esan dezagun.

Zigliara'k dionez "nai ez duana utzi eta nai duana aukeratzea" da askatasuna; auk da askatasunaren erro, sustraia. Beraz, edota bere izamena artara egiña dalako, edota beste zerbaitek beartzen duelako, beti bat aukera beartua dagoana, labur, aukeratzerik ez duana, ez da aske. Au dio Zigliara'k.

Askatasuna naimen-egiten bat da. Aukeratzea naimenaren ekinen bat da. Lenen, beraz, naimena bear du askatasunak.

Gauza guztiak dute bere egikizuna. Adimenak jakintza, naimenak naitasuna (nai izatea). Baña nai izateko gai ez dana nola nai izan? Eta txarra nai izateko gai ote? Beraz, txarra, naimen-egikizunetik alde dago. Ona da soilki naimen-egikizuna. Eta naimenak aukera al izan dezan biak-derdietan bear du onen bat. Orregatik beteko atsedenari eta beteko gaitzezkenari buruz askatasunik ez dagoala esaten da. Alderdi batek bakarik bait du ona. Ez du aski au askatasunak; gizona aske dedin bi alderdiean onak ezaguten bear ditu. Baldin ezagunak ez ba-ditu, beraientzat on ez bai lirean bait-lira

Etorri gatozen arira. Or lurbiran barreiatuak dabiltzan gizon berekoi, gizon pitzil, gazte arro, tentel, eleizaren aurka buruaa jazo duten oiek guziak aske ote dira? Beren egite lotsa zistrin oietan oztatzunaren baldintzak ezaukin ote?

Gizakume itzaki ta, guziak dute naimena. Beren argiketi-nabarmenkerietan bai bait-lidorokete lategiña, lurkoia ziñez. Naimena igitzeko lain on ba-dute. Baña aukeratzerik bai? Bi alderdien onak ezaguten? Kristo'ren irakurtza zeatz ezaguna izan eta ala ere beren ba-dirraute, nai duten aldera jo dezatela, euren adimen galda-kuteutuak dara naskian lekura joan dijoaztela. Aragiak garaitu du orelako ori; or ibiliko da abereak antzo. Baña or dabiltzan guziak orela? Ezetzean nago. Ugari dira biotz galdurak, beren gogoari begiratzeke aragi esigeirri darraikioitenak; baldi onetan loikerietan murgilduak izango dira; ukatzerik ez dago. Baña laita ere ba-dira besteren eiñez geienak irakurtza azaletik baño ezaguteke, barnea aztertzeke, beren buruaa eleizaren aurka jazo dutenak.

Ez jakiña da nausi egun auetan eiñon. Ez jakiñak eraman ditu lagunabarrak bidegabekeri oietara. Eta argi dakusgu du. Jaungoikoa ezagutu dutenean, beren

[illegible] -ai- [illegible] ak a- dite [illegible]; kristau [illegible] bai ian da [illegible]; kristo'un [illegible] de ansien [illegible] la [illegible].

[illegible] zaudun [illegible] -ideko zan kristar ez [illegible] [illegible] zulen da. [illegible] zulen [illegible] uskaldunak [illegible] [illegible] ote? Zerek ikus.

[illegible] ur[illegible] ura - [illegible]. "Ta [illegible] [illegible], [illegible] dituzkenak [illegible] dira kristar ez izateko aske; [illegible] ez da [illegible] bear. Ez jakiñak [illegible] ditu asko uskaldunak iza- tea. Gauza [illegible] da: [illegible] ez daña [illegible] ez dana, [illegible] dimena [illegible] bear du [illegible]."

Euskadi'ko oitura zar bat.

Antziñeko Euskadi'ko oitura eder ta garbiak, oraindik biraiñ bezain zoli dagerzkigu. Batzuek asko atzendu ta-dira, beste asko orpiñeraño igo dirala esan lite. Neri uste orretako bat Agate Deun jaia degu. Oitura oyek oro nik bezain ongi ezagutzen dituzute; baña (itz jarioka ta-da-ere) ikui geiago zerbait mintzatzea, gaiñki ez derikat. Agate Deun aurreko arratsean, gauza-le-ialde batzuek Jaberi ta meutilitzak abesten, etxez-etxe ibiltzea, antziñan Euskadi'ko oitura berezia zan. Gero pixkanaka-pixkanaka goitzei ta beste uri asko-tan atzentzen joan zitzaigun. Baño baserritarren biotze-tan uda berrian zurnak ezkutatako lilliak bezain ere ta berden,

ig...tzeke iraun digute! ¡Baseritarak oitura
zar garten maitale bizkorak izaki! Orain,
zarkarokoak izan-aren uri ta soiñuetaraño
sartu ta gazkaroki zabaldu zaizkigu. Gipuzkoi-
an ta Bizkayan Agate Deunaren omenez, abestu
ta menztiz alaiaz jai au ospatzen ez dutu eri asko
diranik ez det uste. Araba ta Napaŕoa'n ere, jai
au alaiki ospatzen duten eri asko ditugu. Orok
ondo dakizute, zeren erietako oitura kutzugean
beri eta orain nere eriko oitura zar bat agertu nai
dizut. Agate Deunarozko jai onaku oi nasorkiona.
Jai au Tuno artzi: Zona bela zortzi bat egun
auŕetik lagunarteko gaztiak (oro emezortzi urtez
gorakoak) eriko etxean alkaŕganatzen dira, eta
taka ontan jai-zuzentzaleak aukeratu izan zori
dagite. Agate Deun auŕetik, egun aipatu batean, eriko
etxera jueska legoŕa bialtzen dute etxe-takoiltzetatik.
Ona emen: arautzak, urdaia, azpizuma, urdai azpikoa,
ta lukainka. Mutiko ta neskato txikiak ere beren
biotzetan poza natan egun ontan ... aridean
alaiki eriko etxera kuska eramatera. Auŕetik berexi-
tutako jai-zuzentzaleak dira jarari zai. Egun ontan
bildutako jatiraz, egunero apari ederak dagite.
Noiz-ait iritsi da Agate Deun auŕeko eguna.
Ilunabaŕean eriko etxean batzen dira gauzaleok

Txilibitularia ere, batu da bere garairako. Egun ontan, gure baserritarrik, edo baserritarrak antzo, dagaltzkigu jazkeran ere, ezagun dute baserritarrak dirala! Begira... orretan nabarmenko abarkak montar txuriaz; galtza txuriak; txuna beltza soñean; gerriko orlegi edo gorria, bi saietzetatik bitxak zintzilik ditula, alkiran; margo askotatik muku-zapia apoan; gorosti makil sendoa eskuan; txapel txikia buruan. Orra or gure baserritar jatorra; egun ontan ezdu beste igande ta jaietako espartzin txuri, sorreko apaimen baizik. Ilunarekin batera, irten dira txilibitu-joka erriko etxetik. Pinpirin-pinpirin alaiki doaz erriko jaunaren etxerunz; bere eskubidea bear bait dute denen! Gero urrutiñeko baserrietara joaten dira, askenik gertukoetara. Beimena irtzi ondoren mendian ziar alaiki doaz; gau ilunaren isiltasunean txilibitu otsa garbi dantzugu; aldizka-aldizka irrintzi bere zorotzen bat ere bai. Argiaren izpi motelak dirdairik ez-ta-dagite ere, izango dute ango mutil edo lastangiren bat. Lenengo baserrira eldu dira. Agurkatu ondoren gaurzale orr asi dira Agate deunaren abestiak abesten. Baño lenen etxeko jaun, etxekoandre ta neskatx gazte jayoan dagozkiotu neurtiz batzuek

abesten ditute. Ona emen:

I

Naguzi Jauna: aurera
Eroberentzia luzera
Lotsa gerala etori gara
Jauna, berorren aurera.

II

An goyen goyen olo bi
Batak bestia idun
Etxe ontako etxekoandreak
Ama Birgiña dirudi.

III

An goyen goyen otea
Guztia lores betea
Etxe ontako alabatxuak
Kopuan darka dotea.

Gero Agate Deunaren bizitza neurtitzetan xamurki jalkitzen dute. Bañan lenen, etxeko Jaunaren eskubidea bear... eta onela diote neurtizki batean:

IV.

Baimena eskatzen diogu
Etxeko naguziari
Santa Agedaren alabantzak
Kantatzera noa ni

Baimena itxi ondoren Agate Deunaren abestiak abestu jarraitzen dute. Neurtizki batean onela diote:

X

Gorotoaren indarak
Jentilen biotz gogorak
Ure batean estali zin
Gorputz guztia odolak.

XIV.

Batere bildurtzen etzan
Jentilen atzaparetan
Bada emendik atera
Santa onen bizitza zerzan.

Berriz jentillen atzaparretatik
Sartu zan kalabozuan
Agoniako ordu sontua
Ongi ezagutu zuan

Abestiak buka ondoren, sart-dira barrura, ta arki dute maian ardo gozoa, eztarria legungarri, ta gozokia leorgarri. Batzuk etxeko-andreaz berriketan ari diran bitartean beste batzuk dantzan arin eman diote. ¡Trebetasunik asko ba-dute noski! Etxeko oyeri ere [illegible] bat eman bear bait-diote; batez ere beren alabari dantza ori diranean. Gero bi edo iru lakari intxaur ta etxeko alabak egiñiko pitxarrakin ezkaintzen diekiote. Gozoz eskerean onela abesten dute.

XXI

Bedeinkatua izan dedilla
Etxe ontako sendea
Beartsu ta ogiz dabillenentzat
Ba dute borondatea.

XXII

Agur orain emaiten dizut
Santa Marin larean
Urte ontxo bat izan dezatek
Osasunakin pakean.

Etxe batetik aterata, orr doaz bestera. Negu bel-tzak bere aizearen - aizeaz, lurrari ots urratia

ta daragio. eu ¡ ätzedenik ez! baseŕi guztiak ibili arte. Gero eŕiko-etxean batuta apaŕi edeŕa dagite. Oŕa emen neŕe eŕiko oitura zar, garbi bat. Oŕelakoak dira Euskal-eŕiko oitura zaŕak.

Agur.

Agur orain esaten diet
Santa mekin batean,
Urte ontso bat izan bezate
Osasunakin pakean.

EKIN
ETA
JARATU